

освітнього процесу і створених для нього умов) на основі аналізу зібраної інформації та педагогічного прогнозу.

Реалізувати завдання інтеграції вищої освіти в європейський освітній простір неможливо без розуміння сучасної європейської практики забезпечення якості вищої освіти, знання моделей забезпечення якості освіти та відповідних міжнародних норм. Успішне втілення державної політики забезпечення якості вищої освіти можливе за наявності відповідних механізмів та інструментів її забезпечення, а також вимірювання досягнутих результатів.

Список використаних джерел:

1. Василюк А., Дей М. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко, 2019. 176 с.
2. Мельничук О. Ф. Правові аспекти управління у сфері вищої освіти в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Юридичні науки, 2017. № 2. С. 34-39.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. URL: https://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення 15.10.2018).
4. Швець Н. А. Вища освіта України і Болонський процес. Методичні вказівки для студентів спеціальності «Правознавство», 2014. 130 с.

Попенко Я. В.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В КОНСТИТУЦІЇ РУМУНІЇ 1866 РОКУ

Питання гарантій та захисту прав і свобод людини є однією з давніх тем правової науки, дослідження якої хоча й відбувається впродовж століть, але досі ця тема не лише не втратила своєї наукової та практичної актуальності, а навпаки,

постійно актуалізується в умовах нашого сьогодення. Напевно тому, що саме права і свободи є певним «мірилом» цивілізаційного розвитку сучасного суспільства в його прагненні до утвердження демократичних цінностей. 10 грудня 1948 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла перший міжнародно-правовий документ, що проголосив основні права і свободи людини – Загальну декларацію прав людини. Документ фактично закріпив основу світового правопорядку в галузі прав і свобод людини.

Таким чином, це фундаментальне питання було схвалено та підтримано цивілізованим світом. Водночас, наголосимо, що кожна без винятку держава пройшла свій історичний шлях формування, розвитку та гарантування таких базових цінностей як права і свободи людини. Не винятком у цьому поступі стала і Румунія. Еволюція конституціоналізму в Румунії пройшла тривалий час свого розвитку від першого Основного Закону 1866 р. до діючої Конституції. За цей час Конституції неодноразово змінювалися, доповнювалися, зважаючи на історичні умови існування держави. На певних етапах, зокрема, за часів комуністичного режиму, поняття, принципи та гарантування основних прав і свобод людини відходили на «другий» план в системі державного управління. Але відновлення демократичної форми правління та прийняття чинної Конституції засвідчили не лише наявність румунської конституційної ідентичності, а й верховенство права та закону в напрямку дотримання та гарантування основних прав і свобод людини.

Важливе значення для формування конституційних основ румунської держави мала реформа виборчої системи 1864 р. за підсумками якої був зменшений віковий та майновий ценз для громадян, які могли брати участь в голосуванні [5]. Відзначимо, що підготовка та прийняття першої румунської Конституції відбувалася на тлі складної міжнародно-політичної ситуації в Європі. За виразом очевидців «питання Дунайських князівств, було схожим на Дамоклів меч, відносно миру та спокійного розвитку європейського суспільства» [1, с. 449].

Перша Конституція була прийнята Установчими зборами 30 червня 1866 р. Вона була написана за зразком бельгійської Конституції, але адаптована до румунських реалій [7, р. 123]. Оприлюднений Основний Закон був 1 липня того ж

року Каролем I [8, р. 133]. Прийняття Конституції стало доленосним юридичним актом для всієї румунської нації, оскільки це означало кардинальну зміну співвідношення зовнішніх та внутрішніх факторів у державотворчому процесі князівства. Румуни таким чином засвідчили власне прагнення до створення суверенної держави з окресленими кордонами, населенням, наявністю органів державної влади та управління, суверенітетом, здатністю видавати закони та проводити міжнародну політику [7, р. 123]. Перша Конституція складався з восьми розділів [4, р. 111].

Розділ I «Про румунську територію» містив фундаментальні конституційно-державницькі приписи створення та розвитку країни. Юридично відбулося закріплення офіційної назви. Так, ст. 1 проголошувала: «Об'єднанні румунські князівства складають неділиму державу під назвою Румунія» [6, р. 119]. Ст. 2-4 визначали, що територія Румунії є невідчужуваною та недоторканою, з власним адміністративно-територіальним поділом та устроєм. На всій її території мала функціонувати виключно національна нормативно-правова база [3].

На окрему увагу заслуговує Розділ II «Про права румун», оскільки саме в ньому були закріплені конституційні права й свободи людини і громадянина. При цьому відзначалося, що Конституція та інші закони держави в частині гарантування політичних прав громадянам є необхідною умовою існування та реалізацією відповідних прав (ст. 6). Права та свободи, що були передбачені тогочасним Основним Законом можна умовно поділити на три групи.

Перша з них – особисті права і свободи людини (громадянські, природні) безпосередньо пов'язані з самою сутністю людини, як фізичної особи: право на свободу совісті (ст. 5); право на набуття та зречення румунського громадянства (ст. 7, 9); зазначалося, що на території країни відсутня класова та соціальна різниця, всі румуни рівні перед законом, але зобов'язані працювати на користь держави (ст. 10); всім іноземцям, які проживали на території Румунії гарантувався захист як особистих, так і майнових прав з боку держави (ст. 11); скасовувалися всі колишні привілеї, пільги та класові монополії (ст. 12); гарантувалася індивідуальна свобода (ніхто не міг бути притягнений до кримінальної

відповідальності, крім випадків передбачених законом; ніхто не міг бути затриманий або заарештований, за винятком випадків мотивованої судової постанови про яку слід було повідомити під час арешту або не пізніше ніж 24 години після здійснення арешту (ст. 13-14); проголошувалася недоторканість житла (вторгнення в приміщення, обшук мали бути відповідним чином оформленні за визначеною законом процедурою) (ст. 15); скасовувалася смертна кара (ст. 18), за виключенням окремих випадків, передбачених діючим тогочасним Кримінальним кодексом [2]. Також Конституція гарантувала кожному громадянину свободу думки і слова; скасовувалося поняття цензури; для публікації матеріалів у пресі не потрібен був дозвіл з боку владних структур; жодне видання не могло бути заборонене. При цьому оговорювалося, що кожен автор/видання мали нести відповідальність за свій матеріал» (ст. 24). Проголошувалося право на таємницю листування та телеграфних повідомлень (ст. 25) [3].

Друга група – політичні права і свободи румунських громадян: проголошувалося право на свободу друку та зібрань (ст. 5); лише румунські громадяни могли обіймати державні, цивільні та військові посади (при цьому допускалося, що і іноземці можуть займати відповідні посади, але у виключних випадках, передбачених діючим законодавством) (ст. 10). Гарантувалася свобода совісті та віросповідання (ст. 21). Держава зобов'язувалася не втручатися у внутрішні справи Румунської Православної Церкви. В цьому контексті відзначимо, що мова йшла про «душпастирську складову» її діяльності, оскільки в той час відбувалася активна секуляризація церковно-монастирських земель з метою вирішення «селянського» питання.

Окремо проголошувалося право на мирні зібрання (без зброї). В окремих випадках такі дії мали бути погоджені з органами державної влади та відповідними правоохоронними структурами (ст. 26). Румунським громадянам гарантувалося право на об'єднання (ст. 27). Конкретний механізм щодо утворення політичних партій або політичних організацій регулювалися відповідним законодавством. Громадянам надавалося право індивідуального або колективного

звернення до органів державної влади шляхом подання петицій (ст. 28). Всі державні службовці підлягали адміністративній або кримінальній відповідальності за вчинені правопорушення (ст. 29). Конституція забороняла видачу політичних біженців, які перебували на території князівства (ст. 30) [3].

Третя група тісним чином пов'язана з економічними, соціально-культурними та сімейними правами громадян Румунії: заборонялася незаконна конфіскація майна (ст. 17); приватна власність оголошувалася недоторканою (ст. 19). Конституція визначала, що будь-яка власність є «священна та недоторкана». Ніхто не міг бути підданий експропріації, крім випадків громадської корисної необхідності на законних підставах та після справедливої попередньої компенсації [3]. «Причинами» експропріації для громадських потреб визнавалися прокладання та утримання комунікацій та каналізації, спорудження оборонних комплексів. В цій же статті визначалося, що лише «спеціальні закони мали регулювати саму процедуру та порядок експропріації». Варто звернути увагу, що в контексті проголошеної в країні нової аграрної реформи, ця стаття в першу чергу захищала інтереси великих землевласників. Гарантувалося матеріальне відшкодування за втрачену землю або іншу власність (ст. 20). Документи, які засвідчували цивільний стан подружжя мали оформлювати органи державної влади (ст. 22).

Крім цього, держава гарантувала своїм громадянам безкоштовне навчання (ст. 23) [8, р. 133]. Слід наголосити, що паралельно проголошувалася державна програма відкриття початкових шкіл по всій території князівства (навчання в державних школах передбачалося безкоштовним, початкова освіта була обов'язковою, всі «освітні» питання мав регулювати спеціальний закон) (ст. 23).

В підсумку можна відзначити, що прийнята в 1866 р. Конституція в частині гарантування прав і свобод людини мала ліберальний характер та стала прогресивним державно-правовим актом для державотворчого процесу Румунії. Саме необхідність дотримуватися норм Конституції поступово зробили

конституціоналізм формою мислення, що сприяла подальшому розширенню демократичних прав і свобод та розвитку демократичних поглядів в країні.

Список використаних джерел:

1. Восточный вопросъ въ его настоящемъ фазисѣ. *Отечественныя записки, журналъ учено-литературный и политическій*. 1864. CLY. С. 449–464.
2. Тоадер Т., Нежурбіда С., Скулиш Є. Карний кодекс Александру Іоана Кузи = Codul penal al lui Alexandru Ioan Cuza. Чернівці: Букрек, 2017. 207 с.
3. Constitutiunea Romaniei din 1866. URL <https://www.constitutia.ro/const1866.htm>.
4. Curpăn V-S. Istoria dreptului românesc. Iași: StudIS, 2014. 263 p.
5. Ivănescu D. Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității. Iași: Junimea, 2001. 315 p.
6. Negru I. Istoria Dreptului Românesc. Nagard Lugoj, 2014. 172 p.
7. Safta M. Drept constituțional și instituții politice : 2 vol. București: Editura Hamangiu, 2018. Vol. 1: Teoria generrală a dreptului constituțional: drepturi și libertăți, 332 p.
8. Ungureanu A. Istoria Constituțională a României. Analele Universității «Constantin Brâncuși» din Târgu Jiu. *Seria Științe Juridice*. № 2. 2009. P. 129–142.

Самборська О. Ю.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Кривенков М. О.,

*здобувач вищої освіти СВО магістра
факультету права, публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПЕРСОНАЛУ

Правова культура є особливою складовою духовної культури людства, що фіксує досягнення суспільства в розвитку правових феноменів у цілому, розкриває роль правових ідеалів і цінностей у житті суспільства, реальних здобутків держави у сфері правоохоронної діяльності. Вона має свої, притаманні лише їй специфічні властивості та функції, що відрізняють її від інших форм культури завдяки її безпосередньому зв'язку з державою, законодавством, правом.

Правова культура професійної групи, або професійна правова культура, - одна із форм правової культури суспільства, притаманна тій спільності людей, що професійно займаються юридичною діяльністю, яка потребує фахової освіти і практичної підготовки. Як правило, це культура робочої групи, члени якої є службовими особами і носіями службової правової культури.

Професійній правовій культурі робочої групи (колективу) та її членам властивий вищий ступінь знання і розуміння правових явищ у відповідних галузях професійної діяльності.

Правова культура юриста вбачається в критичному творчому осмисленні правових норм, законів, правових явищ з погляду їх гуманістичного, демократичного і морального змісту.

Професійна культура юриста припускає:

знання законодавства і можливостей юридичної науки;